Ф. СУРГАНАЎ,
сакратар ЦК КП Беларусі

ВЯЛІКАЯ СІЛА КАЛГАСНАГА ЛАДУ

Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі калгаснае сялянства, у цесным і непарушным саюзе з рабочым класам, актыўна ўдзельнічае ў будаўніцтве камунізма ў нашай краіне.

З праекта Прыкладнага Статута калгаса.

У ГЭТЫЯ ДНІ, калі ідзе ўсенароднае абмеркаванне праекта новага Прыкладнага Статута калгаса (сельскагаспадарчай арцелі), савецкія людзі зноў аглядваюцца на пройдзены шлях, супастаўляюць былое з тым, што мы маем у вёсцы сёння, чым мы ганарымся і чым моцныя. І гэта зусім зразумела, новы ж Статут калгаса — дакумент гістарычны. Ён адлюстроўвае велізарныя сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні, якія адбыліся ў жыцці вёскі за гады Савецкай улады і асабліва за апошні перыяд.

Шырока вядома, што ўяўляла сабой дарэвалюцыйная беларуская вёска, якой яна была беднай, прыгнечанай, як гараваў беларускі мужык. З горыччу і болем пісаў у тыя далёкія гады народны паэт Янка Купала:

... А па вёсках люд убогі,
Век бяда ў крук гне,
Вечна ў лапцях, гное ногі,
Зрэб'е спіну тне.

Цёмны, цёмны народ гэты,
Трудна і сказаць,
Абарваны, неадзеты,
Не ўмее чытаць.

Дарэвалюцыйная статыстыка пакінула нам такое сведчанне: у беларускіх губернях у 1912 годзе каля адной пятай часткі сялянскіх гаспадарак былі бясконнымі, амаль 15 працэнтаў— не мелі кароў. Ураджаі былі нізкія, у большай частні сялян свайго хлеба хапала толькі на чатыры-пяць месяцаў. Такому мізэрнаму ўзроўню эканомікі адпавядалі быт і культура сялян. Восемдзесят працэнтаў беларусаў не ведалі пісьменнасці. Большасць сялян жыла ў курных хатах з малюсенькімі аконцамі, земляной падлогай. У хатах разам з людзьмі нярэдка змяшчалася і жывёла...

Гэта і без таго цяжкае становішча беларускай вёскі пагоршылі імперыялістычная, а затым і грамадзянская войны.

У абстаноўцы страшэннага разарэння пачыналася новае жыццё. Працоўнае сялянства Беларусі, як і ўсёй краіны, атрымала па ленінскаму дэкрэту з рук Савецкай улады канфіскаваную ў памешчыкаў, кулакоў і манастыроў зямлю. Пачалі ствараццa саўгасы, кааператыўныя гаспадаркі.

Уладзімір Ільіч Ленін бачыў у кааперацыі адзіна правільны сродак уцягнення мас сялянства ў рэчышча сацыялістычнага будаўніцтва і перабудовы вёскі, лічыў яе найбольш зразумелым, простым і даступным для шырокіх мас сялянства шляхам пераходу да сацыялізма. Распрацаваны У. І. Леніным кааператыўны план лёг у аснову палітыкі і ўсёй практычнай дзейнасці нашай партыі і дзяржавы ў вёсцы.

Працоўнае сялянства пайшло за партыяй. Ужо да 1931 года ў Беларусі было створана 8.614 калгасаў, якія аб'ядноўвалі 310 тысяч бядняцка-серадняцкіх гаспадарак. Праз год калектывізацыя ахапіла каля палавіны сялянскіх гаспадарак, а да 1937 года яна была ў асноўным завершана.

Да 1935 года калгасы краіны ўжо набылі некаторы вопыт вядзення грамадскай гаспадаркі. На Другім з'ездзе калгаснікаў-ударнікаў быў прыняты Прыкладны Статут сельскагаспадарчай арцелі. Гэта была вялікая палітычная падзея для сялян, якая нібы замацавала першыя перамогі на шляху калектыўнага гаспадарання.

Узнікненне і развіццё калгасаў значна паскорыла эканамічнае і культурнае пераўтварэнне беларускай вёскі. Пачало з'яўляцца ўсё больш тэхнікі, пацякла ў вёску электрычнасць, расшырыліся маштабы меліярацыйных работ. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны на палях працавала 13 тысяч трактараў, 1.700 збожжавых камбайнаў і іншыя складаныя машыны, электрыфікацыя ахапіла звыш пяцісот калгасаў. Праца земляроба стала ў два разы і жывёлавода — у паўтара раза больш прадукцыйная, чым напярэдадні першай сусветнай вайны. Мяса атрымлівалася на 25,3 працэнта, малака — на 40,3, яек — на 48,1 працэнта і бульбы — у тры разы больш, чым да рэвалюцыі. Беларуская вёска перастала быць цёмнай, непісьменнай.

Калектыўная форма вядзення сельскай гаспадаркі прайшла суровую праверку ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Вайна, вераломна пачатая гітлераўскай Германіяй, ні ў якой меры не апраўдала разлікаў заправіл трэцяга рэйха на тое, што савецкія сяляне адхіснуцца ад калгасаў, што старая прыхільнасць да аднаасобнай гаспадаркі зноў ажыве і возьме верх над калектывісцкімі традыцыямі, выпрацаванымі за апошняе дзесяціголддзе. Гэта, на думку акупантаў, павінна было аблегчыць ім ператварэнне сялянскага насельніцтва акупіраваных раёнаў у паслухмяных батракоў новых памешчыкаў і кулакоў. Але першыя дні вайны паказалі ўжо, што для савецкага сялянства паняцці «калгас», «Радзіма», «Савецкая ўлада» непарыўна звязаны паміж сабой, зліваюцца нібы ў адзінае цэлае. Калгаснае сялянства Беларусі разам з усім беларускім народам і народамі ўсіх іншых брацкіх рэспублік грудзьмі стала на абарону заваёў Кастрычніка, калгаснага ладу.

Страты, нанесеныя Беларусі нямецка-фашысцкімі захопнікамі, былі надзвычай вялікія. Загінуў кожны чацвёрты жыхар нашай рэспублікі. Вораг ператварыў у груды руін і попелу звыш двухсот гарадоў і раённых цэнтраў, 9.200 сельскіх населеных пунктаў. Толькі ўлічаная матэрыяльная шкода (хіба можна было ўлічыць усё, што акупанты разбурылі, спалілі, раскралі!) склала 75 мільярдаў рублёў (у даваенных цэнах).

Як доўга прыйшлося б нам залечваць гэтыя раны, узнімаць хоць бы да ранейшага ўзроўню нашу эканоміку, калі б не магутная сіла сацыялістычнага ладу, велізарная дапамога, якую аказалі беларускаму народу ўсе працоўныя нашай краіны, і перш за ўсё рускі народ! Колькі запатрабавалася б часу, каб аднавіць прадукцыйныя сілы сельскай гаспадаркі, калі б не калгасы і саўгасы!

Трэба таксама падкрэсліць, што іменна наяўнасць грамадскай калектыўнай формы сельскагаспадарчай вытворчасці дала магчымасць найбольш эфектыўна выкарыстаць каласальную дапамогу, аказаную дзяржавай, усімі брацкімі народамі пацярпеўшым ад вайны раёнам. Сапраўдны працоўны гераізм сялян пры аднаўленні разбуранай гаспадаркі мог нарадзіцца толькі на глебе калектывізму.

Аднаўленне эканомікі ішло хуткімі тэмпамі. Калгасы і саўгасы Беларусі ўжо ў першую пасляваенную пяцігодку перасягнулі даваенны ўзровень сельскагаспадарчай вытворчасці, а затым і значна перавысілі яго.

У выніку велізарнай стваральнай работы і глыбокіх пераўтварэнняў, якія ажыццяўляюцца Камуністычнай партыяй, у рэспубліцы створана цяпер магутная сельскагаспадарчая вытворчасць з высокім узроўнем механізацыі. Цяпер у 2.364 калгасах і 732 саўгасах ёсць больш як 64 тысячы трактараў, каля 43 тысяч грузавых аўтамабіляў, звыш 27 тысяч розных камбайнаў. Усе найбольш працаёмкія работы ў паляводстве выконваюцца машынамі, шырокае выкарыстанне знаходзіць тэхніка і ў жывёлагадоўлі. Усе калгасы і саўгасы, усе населеныя пункты электрыфікаваны. Дзякуючы высокай энергаўзброенасці праца земляроба ўсё больш становіцца разнавіднасцю працы індустрыяльнай.

КАЛГАСЫ рэспублікі хутка ідуць па шляху ўздыму, штогод павялічваюць вытворчасць прадукцыі. У агульным аб'ёме продажу рэспублікай прадукцыі дзяржаве яны займаюць па збожжы 66,1 працэнта, бульбе — 62,5, цукровых бураках — 90,9, ільноваланке — 84,1, мясе — 50,9, малаку — 66,5 працэнта.

Магутны штуршок развіццю прадукцыйных сіл у вёсцы далі рашэнні сакавіцкага (1965 г.) і наступных Пленумаў ЦК КПСС, XXIII з'езда партыі. Можна смела сказаць, што вясна 1965 года паклала пачатак новаму важнаму этапу развіцця калгасаў, умацавання іх эканомікі і ўздыму дабрабыту калгаснікаў. Ужо за першы год пасля сакавіцкага Пленума агульны аб'ём валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі Беларусі ўзрос у параўнанні з сярэднегадавым узроўнем за папярэднія пяць гадоў на 17 працэнтаў. На працягу ж 1965—1967 гадоў сярэднегадавы прырост валавой прадукцыі ў параўнанні з 1962—1964 гадамі склаў 31 працэнт.

За першыя тры гады пяцігодкі аплата працы ў калгасах павялічылася ў паўтара раза ў разліку на адзін чалавека-дзень.

Новых поспехаў дабіліся калгаснікі і ўсе працаўнікі сельскай гаспадаркі рэспублікі ў мінулым годзе, які праходзіў пад знакам сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар 50-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі. Датэрмінова, яшчэ напярэдадні 51-й гадавіны Вялікага Кастрычніка, былі выкананы гадавыя планы продажу дзяржаве збожжа, бульбы, мяса, малака. Звыш плана Радзіма атрымала вялікую колькасць прадукцыі палёў і ферм.

Намаганні сельскіх камуністаў, усіх работнікаў сельскай гаспадаркі рэспублікі накіраваны на тое, каб у гэтым годзе значна павялічыць вытворчасць і рэалізацыю прадукцыі жывёлагадоўлі. Намечана датэрмінова выканаць пяцігадовы план па продажу дзяржаве мяса і малака.

Адзін з галоўных клопатаў Кампартыі Беларусі і калгаснага сялянства рэспублікі складае развіццё збожжавай гаспадаркі. Канкрэтныя меры па ажыццяўленню рашэнняў кастрычніцкага Пленума ЦК КПСС былі распрацаваны на пленуме ЦК КП Беларусі восенню мінулага года і на рэспубліканскім сходзе партыйна-гаспадарчага актыву ў пачатку сакавіка гэтага года.

У рэспубліцы пастаўлена задача атрымаць у гэтым годзе прыкладна на адзін мільён тон збожжа больш, чым у мінулым. Вядзецца барацьба за тое, каб значна перавыканаць план продажу збожжа дзяржаве, стварыць неабходныя запасы фуражу. З гэтай мэтай расшыраюцца плошчы пад яравымі збожжавымі (галоўным чынам пад ячменем). Перасяваюцца таксама плошчы загінуўшых і зрэджаных азімых культур.

Вясна аказалася запозненай. Але працаўнікі палёў набылі багаты вопыт правядзення сяўбы ў складаных умовах. Апрача таго, у нас ёсць цяпер больш тэхнікі, павысілася культура земляробства. А самае галоўнае — у вёсцы пануе вялікі працоўны ўздым, выкліканы падрыхтоўкай да стагоддзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

МОЖНА прама сказаць: у тым, што ў калгасах Беларусі расце вытворчасць і продаж прадукцыі, мацнее эканоміка, павялічваецца аплата працы, важную ролю адыгрывае ажыццяўленне асноўных прынцыпаў вядзення калектыўнай гаспадаркі, закладзеных у Прыкладным Статуце арцелі. Але жыццё не стаіць на месцы. Статут, які быў прыняты на Другім Усесаюзным з'ездзе калгаснікаў-ударнікаў у 1935 годзе, у многім устарэў. Таму на сакавіцкім (1965 г.) Пленуме ЦК КПСС было прызнана неабходным распачаць выпрацоўку новага Прыкладнага Статута і падрыхтоўку Трэцяга Усесаюзнага з'езда калгаснікаў.

Неўзабаве пасля Пленума пачалася карпатлівая работа па абагульненню ўсяго станоўчага вопыту, набытага ў калгасным будаўніцтве. У гэтай рабоце актыўна ўдзельнічалі і працаўнікі сельскай гаспадаркі Беларусі. Многія прапановы і пажаданні, што паступілі ў Камісію ад беларускіх калгаснікаў, знайшлі адлюстраванне ў праекце, які цяпер абмяркоўваецца.

Апублікаванне ў друку праекта Прыкладнага Статута калгаса і паведамленне аб скліканні Трэцяга Усесаюзнага з'езда калгаснікаў у лістападзе 1969 года сустрэты ў беларускіх вёсках з вялікім натхненнем. Калгаснікі бачаць у гэтай важнай падзеі новае праяўленне клопатаў партыі і ўрада аб далейшым умацаванні і развіцці калгаснага ладу. Прапануемы праект выказвае іх думкі, іх адносіны да грамадскай вытворчасці, замацоўвае выпрацаваную за многія гады практыку вядзення гаспадаркі, нацэльвае на вырашэнне новых задач па далейшаму ўмацаванню эканомікі, будаўніцтва камунізма ў нашай краіне.

У праекце новага Статута знайшло адлюстраванне палажэнне Праграмы КПСС аб тым, што калгасны лад — неад'емная частка савецкага сацыялістычнага грамадства, гэта намечаны У. І. Леніным, гістарычна правераны і адпавядаючы асаблівасцям і інтарэсам сялянства шлях яго паступовага пераходу да камунізма.

Галоўная задача калгасаў заключаецца ў тым, каб усямерна ўмацоўваць і развіваць грамадскую гаспадарку — аснову моцнасці эканомікі, росту матэрыяльнага дабрабыту членаў арцелі, выхоўваць калгаснікаў у духу камуністычных адносін да працы. У праекце Статута падкрэсліваецца неабходнасць у інтарэсах грамадскай гаспадаркі павялічваць вытворчасць і продаж дзяржаве сельскагаспадарчай прадукцыі шляхам інтэнсіфікацыі, дабівацца росту прадукцыйнасці працы на аснове хімізацыі, комплекснай механізацыі і меліярацыі. Гэтыя пункты праекта як нельга лепш адпавядаюць думам і спадзяванням калгаснікаў.

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы